

A magyar olvasóközönség — és itt hozzátehetjük: az egyre nagyobb számmal jelentkező új igényű magyar olvasóközönség, a munkásolvasók — számára különösen időszerű ez a munka. A magyar munkásosztály előtt is ma általában ugyanazok a feladatok állnak, mint a Szovjetunió munkásosztálya előtt álltak. *Példát, hősi példát mutat ez a könyv* a magyar munkaversenyek résztvevői számára, mint ahogyan minden területen példát mutat számunkra a Szovjetunió. S különösen most kell megragadnunk, követnünk ezt a példát, amikor a magyar dolgozók nagy vezetőjének, Rákosi Mátyásnak szava nyomán a termelékenység fokozása vált egyik legdéntőbb feladatunkká.

Ugyanakkor még egy tanulsággal is szolgál ez a regény. Figyelmeztet arra, hogy fejlett technikai eljárások bevezetése még korántsem lenne elég ahhoz, hogy jólétet, boldogságot teremtsen. Az amerikai életről szóló fejezetek kitűnően megvilágított képei ennek. A termelőeszközök modernizálása, a regény címében idézett „nagy futószalag” beállítása még egyáltalán nem hoz magával boldogabb társadalmat, sőt éppen a még nagyobb kizsákmányolást szolgálhatja, ha már nem jár vele együtt az osztályharc következetes megvívása. A termelőeszközök fejlődése csak akkor hozhat boldogságot, ha azok kezében van, akik elmondhatják József Attila szavaival: „Velünk nevelkedett a gép. Kezes állat. No, szóljatok rá! Mi tudjuk a nevét.”

A jogos hatalmát kézbekerítette munkásosztálynak ezért fontos a munkaversenyek minőségi és mennyiségi győzelme egyaránt. A magyar munkások, a magyar dolgozók számára is különösen iránymutató a regénynek az a jelenete, amelyben Sztálin szól a szovjet ipari vezetők 1931. évi moszkvai értekezletén. „*Azt akarjuk-e — kérdezte —, hogy a mi szocialista hazánkat leverjék, hogy elveszítse függetlenségét? De ha ezt nem akarjuk — tette hozzá azonnal —, akkor a legrovidebb időn belül meg kell szüntetni elmaradottságát és valódi boldoságát. Más út nincs.*”

Ezt az egyedüli helyes utat láthatjuk a regényből, amelyben számtalan apró finomsággal dolgozta ki Iljin szerete az azok kérdésekben megnyilatkozó, de mégis egységes mondanivalóját. Emellett azonban nem hiányzanak munkájából a regényszerűséghez, az élvezetes olvasmányhoz szükséges motívumok sem, amelyekkel együtt komoly értékű könyvet kap az olvasó.

LÖKÖS ZOLTÁN

ÜTMUTATÓ A „HALÁL-TÓ MAGYARORSZÁGÁTÓL”.

(*Ady: Párisban és Napfényországban. — Athenaeum.*) -

„A háborút gyermekeim a fejedelmek, a rossz nagyurak, a számár főkatonák és a lelketlen gazdag emberek csinálják. A tudósok, a művészek, az írók, a művelt emberek és a dolgozó nép gyűlöli a háborút.” Olyan időszerű igazsággal hatnak ezek a sorok, mintha napjaink békekonferenciájára készültek volna és nem 42 esztendeje írta volna le a már 30 éve halott egyik legnagyobb magyar költő-gondolkodónk és újságírónk: *Ady Endre*.

Nem ez az egyetlen megállapítása azonban, amely ilyen megdöbbentő igazsággal és időszerűséggel hat még ma is. Rendkívül érdekes, tanulságos és hasznos olvasmány Adynak Párisból és „Napfényországból”, vagyis a Rivieráról küldött leveleit olvasni, amelyek az 1900-as évek elején jelentek meg a „Budapesti Napló”, a „Pesti Napló” és a „Szilágy” hasábjain. Ma már nem kell arról beszélni, hogy mennyire új hangot jelentettek Ady írásai a magyar költészetben, de különösen érdemes felfigyelnünk azokra a világos meglátásokra, és éles megállapításokra, amelyeket prózai írásaiban tett. Érdemes felfigyelnünk azért is, mert a mult Magyarországbán, a reakciós horthysta Magyarországon mélyen elhallgatni, eltitkolni igyekeztek Adynak ezeket az írásait, amelyek nagy költőnk igazi arcát, igazi gondolatvilágát mutatták volna meg.

A feudál-kapitalizmus, klerikalizmus és nagybíri rendszer haszonlesői érthetően nem szívesen hallgatták a népet, nemzetét szívéből féltő költőnknek találó leleplező megállapításait, gyökeres társadalmi változásokat követelő sorait. Adyt nem tudták kitörölni a magyar történelemből és irodalomból, ezért fordultak a régen bevált reakciós módszerhez: *a hamisításhoz, elhallgatáshoz*. Eppen ahhoz a módszerhez fordultak, amelyet Ady is olyan jól látott és ezért ajánlotta: „kell hogy válasszunk hősünknek valakit, akit a nagyurak nem sajátíthatnak ki... Mi a milliók, a rongyosok, azt akarjuk, hogy jogunk legyen a levegőhöz. Egyetlenegy ország vagyunk, ahol a rongyos milliók soha fel se lélegezhettek a dús ezrek miatt. És még máig is csak a szegény, a megalázás a mienk. Minden népek nyomorult milliójának van valami dicsőséges emlékü. Magyarországon ezer év

óta mákony, vagy korbács volt a mienk. Még a hőseinket is kisajátítják. Rákóczi koporsóját ők, akik Rákóczit becsapták és elárulták, úgy körülállották, hogy mi nem ierközhettünk hozzá. Kossuthot gyűlítették, s most Kossuth nevében rúittek a népre, az országra."

Ez a találó hang nem lehetett kedves a múlt urainak, akik mint valami bünszövefkezetet tartották göröcsösen kezükben az ország vezetését. Erről az uralkodó osztályról és uralkodó rétegről rántotta le cikkeiben Ady a leplet és írásai nyomán sötét, kétségbeejtő kép tárult fel. Jellemző például egyik úti levele, amelyet egy magyar hajón írt. A hajón kivándorló legények utaztak, akiken — mint Ady írja — már nem segít semmi. „Még a püspökök imádsága sem — folytatja. — Holott százezer forintos fizetéseket kapnak az imádkozásért. És a gróf urak nemes hazafisága sem. Ezeknek is sok százezer forint jüvedelmük van, mert szeretik a hazát. Nekem határozottan büjtogató természetem van. Ma délelött megint szóbaálltam magyar testvéremmel. Azt kérdeztem tölük: — Sok kár adódna abból Magyarországnak, ha a kalocsai érsek helyett egy káplán imádkoznék, s ha Zichy Jenő nem szeretné a hazát? Azt válaszolták, holott igen jó katolikus és hazafias parasztok, hogy — nem."

Ez a hang a világosan látó, népét szerető magyar író hangja, aki aggódva figyeli, hogy Magyarországot „a nagyurak és nagypapok jobban nyomják, mint valaha" — mert „hájfejűek, hülyék és analfabéták parlamentje az úri parlament". Hasonlóképpen megvan a véleménye a mágnásokról is, akik „igazi alja a mai társadalomnak. Voltaképpen különböző szanatóriumokban volna a helyük. És jai annak a társadalomnak, ahol nekik ma is hatalmuk és szerepük van."

S így sorolhatnánk még tovább Ady keserűen igaz megállapításait arról az annyiszor emlegetett „békebeli" Magyarországról, amely szavai szerint „tipikus korrump ország, mert egy magyar államfértü csodált és nagy lehet csak azáltal, hogy nem pánamista. Olyan nagy ritkaság ez tudniillik Magyarországon s olyan nehezen hiszik el ott egy közéleti szereplőröl a becsületességet."

Ezekért az igaz megállapításokért kiáltották ki mindazok, akik találva érezték magukat, Adyt istentelen-hazátlan gazembernek. Akiknek az Isten és haza fogalma csak üzleti fogás volt még nem is olyan régen, azok rágalmazták a véleményét becsületesen kimondó Adyt, hallgatták el írásait és hamisították meg az iskolákban. Ady hitt igazán és bízott abban, hogy a munkásnemzetköziség ereje válthatja meg a magyar népet is szenvedéseiből és adhatja bizos alapját igaz hazafiságának is, mint „kozmpolita csak nyegle lehet, de internacionalista minden becsületes ember."

Ady nemcsak a hibákat, a rothadt bajokat mutatta meg, hanem azok okait is, amelyekből egyúttal meglátható a kivezető út. Meglátta a biztató jelket a francia munkások sztrájkjaiban, akik „egy kis üzenetet küldtek az éhes tőkének. A cifra, burzsod-népnek, a hatalomnak s mindazoknak, akik szeretik elfelejteni, hogy a munka — az Isten." „Kezükben van a világ — írja ezekről a munkásokról — s az egész emberi civilizáció sorsa. Jó kezekben van, nem kell félni."

A francia munkásoknak, a marshallizált Franciaországban még ma is sztrájkokkal kell figyelmeztetniök uraikat jogos követeléseikre. A magyar nép azonban már büszkén vallhatja, hogy megvalósította Ady álmait. A magyar parlament már a népe, mint Ady szeretne volna s nem egészen eredménytelen az a figyelmeztetése sem, hogy „ott kezdődik egy kultúrtársadalom felszabadulása, ahol az Egyházat kilöktik az iskolából."

S a szocialista realizmus hirdetésének idején milyen jól esik olvasni szavait, hogy „nem szabad megtagadni az életet. Az exkluzív művészet azt teszi. Jönniök kell időeknek, mikor élet és művészet megcsókolják egymást. Küzdeni kell ezért a csökért."

Szinte ötletszerűen rendszerbe szedett, kiragadott példák ezek a „Párisban és Napfényországban" címmel kiadott gyűjteményből. Ez a néhány cikkrészlet azonban tükrözi az egész mű szellemét és vele Ady egész gondolatvilágának valódi vonásait. A felszabadult Magyarországon még több öntudatot adnak ezek az írások olvasóinak és egyben örömmel tölti el, hogy ezzel a kötettel megkezdődött Ady jó száz ívnyi publicisztikai írásainak kiértékelése. A szocializmust építő magyar dolgozóknak nemcsak jó tanulságot és intő figyelmeztetést jelentenek ezek az írások, de valóban élvezetes olvasmány is Ady pompás ízü, eleven, sajátos stílusú újságírói hangja, tcmör kifejezésmódja, amellyel igyekezett felkavarni a „Halál-tó Magyarországot".